

УДК 372.881.111.1

<http://doi.org/10.5281/zenodo.2640333>orcid.org/0000-0001-5259-4590

© Задихайло О.А., 2018

О.А. Задихайло**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО
СПРЯМУВАННЯ СТУДЕНТАМ
ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ****O. Zadikhaylo****THE ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING
ENGLISH FOR PROFESSIONAL PURPOSES
TO THE STUDENTS OF HIGHER
EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

Анотація. У статті аналізуються актуальні проблеми викладання англійської мови професійного спрямування студентам юридичних факультетів закладів вищої освіти та окреслюються основні шляхи їх вирішення.

Автор наголошує, що при перекладі юридичних текстів не слід забувати про те, що кожна країна має свою правову систему та відповідну юридичну термінологію. Тому викладання англійської мови професійного спрямування має розпочинатись після формування у студентів певних уявлень про різні правові явища. У роботі порушується питання використання інтерактивних методів навчання, зокрема, рольових ігор, що сприяє виробленню у студентів умінь і навичок, необхідних для професійної комунікації.

Ключові слова: англійська мова за професійним спрямуванням, інтерактивні методи навчання, юристи, рольова гра.

Аннотация. В статье анализируются актуальные проблемы преподавания английского языка профессионального направления студентам юридических факультетов учреждений высшего образования и очерчиваются основные пути их решения.

Автор отмечает, что при переводе юридических текстов не следует забывать о том, что каждая страна имеет свою правовую систему и соответствующую юридическую терминологию. Поэтому преподавание английского языка профессионального направления должно начинаться после формирования у студентов определенных представлений о различных правовых явлениях. В работе поднимается вопрос использования интерактивных методов обучения, в частности, ролевых игр, способствующих выработке у студентов умений и навыков, необходимых для профессиональной коммуникации.

Ключевые слова: английский язык профессионального направления, интерактивные методы обучения, юристы, ролевая игра.

Annotation. In the article the actual problems of teaching English for professional purposes to future lawyers are analyzed and the main ways of their solution are outlined.

Foreign language as a means of intercultural communication between specialists of the legal profession is becoming increasingly important in the modern society. Teaching English for professional purposes is primarily based on the professional needs of future lawyers.

The author outlines that the students for a short period of time should learn the fundamentals of several legal systems. There are significant differences between Ukrainian and Anglo-American law-system, and without the basic knowledge of these differences the understanding of special professional vocabulary is impossible. Considerable attention is paid to the translation of legal terms.

The article considers the interactive training methods that allow a teacher to combine individual, pair and group work, to develop creativity and to teach students to interact with future colleagues.

The author emphasizes the applicability of role-playing games during the lessons of English for professional purposes. Role-playing game that is simulating the future professional activity promotes the development of students' professional skills, develops critical thinking and skills of legal eloquence.

The article gives examples of topics for role-playing games, which may be used in the process of the foreign language teaching. They are «The job interview with employer», «Trial», «Speech in court», «Judicial investigation» and others. The role-playing games alter the traditional function of a teacher and students.

The author comes to the conclusion that the peculiarity of teaching English for professional purposes to future lawyers is the taking into consideration the professional distinctiveness, the practical needs, interests and the motivation of students. It is reasonable to use interactive teaching methods that allow to bring the studying to the real conditions and develop students' professional skills.

Key words: English for professional purposes, interactive training methods, lawyers, role-playing games,

Сучасне суспільство вимагає конкурентоспроможних фахівців, здатних спілкуватися на професійній іноземній мові за своєю спеціальністю [1, с. 229]. При цьому в порівнянні з іншими професіями, професія юриста вимагає від її представників, можливо, навіть більшого володіння мовними навичками. Це пояснюється, насамперед, встановленням провідної ролі англійської мови як на рівні міжнародних ділових відносин, так і як основної робочої мови усіх інститутів Європейського Союзу, що в умовах входження України до Європейського правового простору уявляється особливо актуальним.

Тому в наш час все більше уваги приділяється аспектам навчання іноземної мови як мови професійного спілкування. Наприклад, проблеми викладання іноземної мови за професійним спрямуванням висвітлені в публікаціях таких авторів, як: О.Г. Поляков, Н.Д. Гальскова, А. Waters, Т. Hutchinson, О.П. Биконя, В.Д. Борщовецька, А.И. Гордєєва, Т.М. Корж, Г.А. Гринюк, Т.М. Каменева, Л.Я. Личко, Ю.В. Манько, І.М. Мельник, Н.М. Одегова, О.П. Петрашук, О.М. Серєда, В.Ю. Соколов та інші. Однак це питання й досі залишається актуальним через те, що рівень володіння іноземною мовою у випускників немовних вищих навчальних закладів не завжди виявляється достатнім для успішного функціонування в умовах сучасного ринку праці.

Метою статті є дослідження актуальних проблем викладання англійської мови за професійним спрямуванням студентам юридичних факультетів

зкладів вищої освіти та вироблення пропозицій щодо підвищення рівня мовної підготовки майбутніх юристів.

При викладанні іноземної мови виникає щонайменше дві основні проблеми. Перша проблема пов'язана з відмінностями національної та англо-американської правових систем. Студенти фактично за короткий термін повинні оволодіти основами декількох правових систем через те, що існують значні відмінності між українським та англо-американським правом, а без базових знань розуміння спеціальної професійної лексики є неможливим. Друга проблема пов'язана з особливостями лексики мови та її граматичних структур.

Загальноновизнано, що юридична англійська мова є відносно складною для сприйняття і оволодіння навіть для носіїв англійської мови. Її словник і синтаксис не відповідають сучасному варіанту англійської, а схожість із сучасною загальноновживаною англійською мовою є оманливою. Як усна, так і письмова форми юридичної мови, важко сприймаються навіть добре освіченими носіями англійської мови, їм важко зрозуміти мову, яка використовується в суді, а їх адвокати змушені пояснювати їм сенс багатьох фраз. У найбільш систематизованому вигляді дослідження природи і витоків юридичної англійської мови представлені в роботі Д. Мелікова, який виділяє не менше 13 відмінних рис юридичної англійської мови, серед яких загальноновживані слова зі спеціалізованими правовими значеннями, рідкісні слова архаїзми, латинські слова і вирази, французька та англо-нормандська лексика, професійний жаргон, формальні вирази, слова з гнучкими значеннями, багатослівність поряд з відсутністю ясності, наявність громіздких конструкцій при практично відсутній пунктуації тощо [2].

Слід підкреслити, що розрізняють два види юридичної англійської мови: професійну юридичну англійську, що використовується практикуючими юристами, і ту, яка застосовується в правовому контексті людьми, які не є адвокатами. При цьому зміст і методика викладання цих двох видів юридичної англійської мови різні. Мета навчання студентів рівня професійної юридичної англійської полягає в прищепленні їм навичок професійної формальної комунікації, що означає вивчення конкретних лексичних і граматичних структур і розширення мовних можливостей, необхідних для досягнення успіху в залі суду [3]. Студенти також повинні пройти навчання навичкам писемного мовлення, складання правових документів та усної аргументації. Інший вид професійної англійської мови робить більший акцент на розумінні і використанні юридичної мови в напівформальній обстановці, наприклад, складання письмових нагадувань або листів. Елементи усних мовних навичок можуть включати також компетенції для проведення конференцій і перемовин [4, с. 235].

Тому викладання англійської мови професійного спрямування можна здійснювати по-різному, в залежності від послідовності, в якій проходить навчання мови і професії. Воно може або передувати, або завершувати її, або проходити паралельно зі спеціальною підготовкою. При паралельному

навчанні іноземної мови і професії, як це відбувається під час навчання іноземної мови студентів-юристів молодших курсів, метою навчання є здатність використання студентами іноземної мови для вирішення актуальних професійних завдань на момент навчання.

Проблема професійно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів юридичного профілю полягає, перш за все, в тому, що рівень володіння іноземною мовою студентами-юристами не відповідає сучасним вимогам. Причиною цього, як нам здається, є те, що методика навчання іноземної мови шляхом заучування лексичних одиниць для перекладу тексту за фахом себе вичерпала. Будь-яке професійно-орієнтоване навчання іноземної мови передбачає активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, при якому відбувається взаємокорисний обмін інформацією іноземною мовою, набуття вмінь комунікативної взаємодії для вирішення професійних завдань [5]. Неможливо навчити юридичної англійської мови в ізоляції від конкретного правового контексту, оскільки існує тісний зв'язок мови з конкретними правовими системами і їх особливостями. Не можна не враховувати широкого спектра теоретичних питань, таких як використання лінгвістичних методів для розуміння природи права і юридичних процедур.

Однією з особливостей вивчення англійської мови професійного спрямування майбутніми юристами є те, що студенти, крім загальнонавчальної лексики, вивчають лексику, яка є властивою для правової галузі.

При перекладі юридичних текстів не слід забувати про те, що кожна країна має свою юридичну систему, відповідну юридичну термінологію та свої реалії. Так, значні труднощі виникають у студентів під час перекладу юридичних термінів, оскільки термінологія британського, американського та українського права значно відрізняється, і пояснюється це як лінгвістичними причинами, так і різницею у політичних системах [6].

Наприклад: місто-графство в Англії – County of city (of town), county – графство, а місто – округ в США – a metropolitan town; county – округ, court of error – апеляційний суд (в деяких штатах США). Терміни «solicitor» та «barrister» існують тільки у британському праві, «counselor» (адвокат) – в США та Ірландії [7].

Крім того, студенти повинні мати глибокі знання самого предмета під час перекладу з англійської на українську мову текстів, присвячених проблемам права та законодавства, оскільки інколи потрібно не просто перекласти, а розкрити сутність того чи іншого правового явища. Так, наприклад, складність перекладу американських текстів юридичного спрямування для студентів полягає в тому, що на відміну від Англії, у США історично склалася дворівнева судова система, що припускає наявність у кожному штаті як федеральних судів – federal courts, так і судів окремих штатів – state courts.

Тому, на наш погляд, доцільно було б вивчення англійської мови юридичного спрямування розпочинати не з першого семестру вивчення правових

дисциплін на українській мові, а хоча б з другого або навіть третього семестру, коли у студентів вже склалися певні уявлення щодо різних правових систем.

Особливу складність у процесі навчання студентів-юристів, на наш погляд, викликає також коректне використання юридичних термінів, тому що один і той же термін має різне значення в українській та англійській мовах.

Під час перекладу юридичних текстів слід звертати увагу студентів на той факт, що багато звичайних слів у юридичних текстах можуть мати різне термінологічне значення і для того, щоб уникнути помилок, потрібно користуватися відповідними словниками та довідниками. Наприклад, терміни *indemnity*, *to indemnify* не завжди перекладаються як «компенсація збитку». Саме термін *indemnity* перекладається як «положення/норма/ заява про звільнення (контрагента) від відповідальності / гарантія від виникнення (у контрагента) матеріальної відповідальності / і про прийняття на себе наслідків дій контрагента / про гарантію компенсації виникнення шкоди/збитку» [7]. Тому варто звертати увагу студентів на контекст, у якому цей термін вживається.

Український термін «дієздатний» у деяких контекстах цілком адекватно може бути перекладено на англійську мову як (*legally*) *able / capable / competent*, «правоздатність» як *passive capacity*, а «дієздатність» – як *active capacity*. Правоздатність цілком передається також по контексту і термінами *ability / capacity act/to contract*, інколи навіть *legal*, а в деяких випадках – і як *capacity of corporations* (коли мова – про правоздатність юридичних осіб). Термін *(to) discharge* в англійському праві означає одночасно і «виконання», і «припинення» зобов'язань. Термін «рішення» може бути перекладеним *court/ judicial decision* (судове рішення), інколи *judgment*, але воно може відповідати українському терміну «вирок» (у кримінальній справі). Вирок може також перекладатися і як *sentence*, а передування йому в судовому процесі з присяжними, рішення присяжних буде *jury's verdict*, після якого суддя і визнає підсудного винним – це називається *conviction*, а потім засуджує його – це вже *sentencing*, або *handing down the sentence* [8, с. 433].

При цьому слід зауважити, що в процесі вивчення юридичної англійської мови не слід обмежуватися тільки читанням і перекладом юридичних текстів. Професійно орієнтоване навчання англійської мови передбачає активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, при якому «відбувається взаємокорисний загальний обмін інформацією іноземною мовою, набуття вмінь комунікативної взаємодії для вирішення професійних завдань» [5, с. 340].

Для цього слід використовувати інтерактивні методи навчання, які сьогодні набувають все більшого поширення, дають можливість поєднувати індивідуальні, парні та групові види роботи, значно підвищують рівень володіння мовним матеріалом і внутрішню мотивацію студентів.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії викладача та всіх студен-

тів. Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, вирішення певних проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації [9].

Особливого значення для становлення особистості майбутнього юриста набуває застосування імітаційно-ігрового підходу до організації навчальної діяльності. Рольова гра на заняттях з іноземної мови, що імітує майбутню професійну діяльність, сприяє виробленню у студентів професійних умінь і навичок. Вона дозволяє тим, хто навчається, не тільки відчувати себе у певній комунікативній ролі, а й виявити свої емоції, інтелектуальні здібності, творчу уяву та креативність [10].

Темами для рольових ігор у навчанні студентів англійської мови за юридичним спрямуванням можуть бути такі, що пов'язані з їхньою майбутньою професійною діяльністю: «Влаштування на роботу: співбесіда з роботодавцем», «Судовий розгляд справи», «Виступ у суді», «Судове розслідування» та інші. При цьому рольова гра, що імітує судовий розгляд, є особливо важливою в навчанні професійної англійської мови студентів юридичного профілю, адже під час проведення такої гри студенти можуть засвоїти техніку опитування учасників судового процесу, розвинути критичне мислення та навички юридичного красномовства, ознайомитись зі специфікою проведення судових розглядів у країнах, мова яких вивчається.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що численні особливості викладання англійської мови за юридичним спрямуванням вимагають створення відповідних умов для професійно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів юридичних факультетів, зокрема: викладання англійської мови юридичного спрямування розпочинати після формування у студентів певних уявлень щодо різних правових систем, формування в них навичок самостійної роботи зі створення індивідуального словника юридичних термінів, використання інтерактивних методів навчання, зокрема застосування рольових ігор на заняттях з іноземної мови, що імітує майбутню професійну діяльність, сприяє виробленню у студентів умінь і навичок, необхідних для професійної комунікації. Це дозволить вирішити основні проблеми, що виникають у процесі викладання англійської мови професійного спрямування та підвищити рівень мовної підготовки майбутніх юристів.

Література

1. Кузнецова С.В., Грамма Д.В. Некоторые вопросы обучения профессионально-ориентированному английскому языку. *Международный научный журнал «Инновационная наука»*. 2015. № 12. С. 229–230;
2. Melikoff D. The language of the Law. Little, Brown and Co., 1963. P. 11–29;
3. Belcher D.D. Trends in teaching English for specific purposes. *Annual Review of Applied Linguistics*. Cambridge, 2004. Vol. 24. P. 165–186;
4. Яшина Е.В. Особенности обучения студентов-юристов профессионально-ориентированному (юридическому) английскому языку как второму в рамках программы высшего образования. Саратов, 2014. С. 233–238;
5. Еремеева Г.Р., Баранова А.Р., Мефодьева М.А. Профессионально-ориентированное обучение английскому языку студентов неязыковых специальностей. Казань, 2016. С. 339–342;
6. Киктева К.С. Межкультурная коммуникативная компетенция как цель

иноязычной подготовки будущих юристов в вузе. *Вестник Московского Университета. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2009. № 3. С. 185–191;

7. Бесараб Т.П., Павлюк М.М. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб. наук. праць / за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНОВСЬКОГО. Вип. 23–24 (27–28). Харків : НТУ ХПІ, 2009. С. 421–434;

8. Бесараб Т.П. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії. *Сборники научных работ НТУ «ХПИ»: Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти № 28–НТУ «ХПИ»*, 2010. С. 421–437;

9. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / за ред. О.І. Пометун. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.;

10. Азарова Н.В. Інтерактивні технології навчання майбутніх правників. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. Вип. 39. Ч. 2. С. 7–13.